

IZRADA ČIPKE OD AGAVE U SAMOSTANU BENEDIKTINKI U HVARU

NEVENKA BEZIĆ-BOŽANIĆ
Roseweltova 60
21000 Split

UDK 391.2(497.18)
Prethodno priopćenje
Preliminary communication
Primljeno: 1.XII.1995.

Upotreba čipke u gradu Hvaru poznata je iz pisanih izvora već u 16. stoljeću, a pojedini fragmenti u dragocjenoj zbirci katedrale ukazuju na čipke visoke renesanse i baroka. Tradiciju čipkarstva u Hvaru već više od tri stoljeća njeguju benediktinke u svom samostanu, koje su toj vještini podučavale i hvarske djevojke. Potkraj 19. stoljeća počele su izrađivati čipku od agave, koja je prema predaji došla s Kanarskih otoka. Danas benediktinke rade tu čipku u tehnici šivanja izuzetno fino i maštovito i same obrađuju niti agave iz svog vrta.

Čipka - taj krhki proizvod ljudske ruke stoljećima oblikovan maštom i vještinom bezimernih žena rođenih na ovom našem tlu, bila je uvijek cijenjena, ali i izložena neumitnom propadanju. Čipka prišivena na predmete stalne upotrebe trošila se i uništavala, pa su se tek rijetki primjerci sačuvali do naših dana. Tradicija i izrada čipke od davnina je poznata na otoku Hvaru. Čipkom se ukrašavalo posteljno rublje, košulje, rupčići i rupci za pokrivanje glave i ramena, a upotrebljavala se i kao ukras na oltarnim pokrivačima i misnim košuljama. Zasiurno se nije uvozila, jer materijalne mogućnosti i najbogatijih stanovnika ovoga otoka nisu omogućavale uvoz skupocjene europske čipke, već su one bile djelo ruku domaćih žena. Dosada najstariji poznati izvori za poznavanje načina odijevanja i opreme kuće na otoku Hvaru iz 16. i 17. stoljeća spominju ponegdje njenu upotrebu u imućnijim kućama. Stalna upotreba odjeće i kućanskog rublja uvjetovala je njeno propadanje, ali se sačuvalo više komada čipke što se koristila u crkvama, a datirana je potkraj 16. i početkom 17. stoljeća.¹

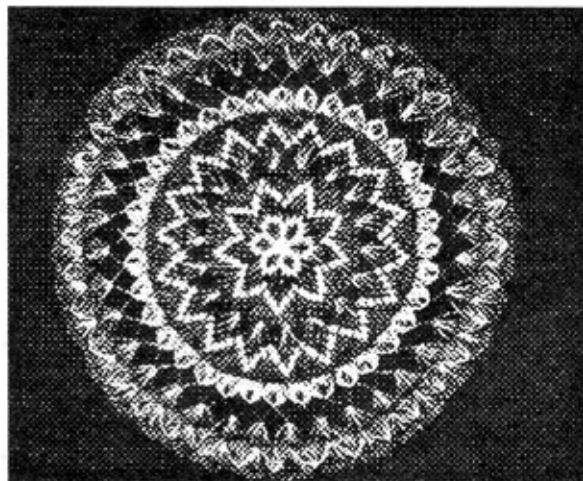
Najpoznatiju i najdugotrajniju tradiciju izrade čipke imaju u Hvaru redovnice benediktinke. Iako je hvarskoj komuni već 1534. godine odobreno da u svome gradu osnuje samostan benediktinki, a mnogi Hvarani svojim darovnicama poticali njegovu izgradnju, tek će 1650. godine doći do konačnog osnutka samostana gdje se trebale biti smještene benediktinke i to prema odluci mletačkog senata iz 1652. godine dvije trećine plemkinja

---

1 N. Bezić-Božanić: Tradicija čipkarske tehnike na otocima Hvaru i Visu od XVII stoljeća do danas, *Makedonski folklor*, god. XVIII, br. 35, Skopje, 1985, str. 101-106.

i jedna trećina pučanki. Još će proći vremena dok se samostan ne osposobi i to zalaganjem biskupa Milanija 1664. godine kad su s otoka Raba došle u Hvar dvije redovnice, pa je tako samostan konačno počeo djelovati. Godine 1826. hvarska komuna zatražila je od benediktinki da osnuju žensku pučku školu, koja će trajati sve do 1886. godine. No benediktinke su i dalje podučavale djevojke u ručnom radu, čime su se zacijelo bavile od svog osnutka, a to rade i danas, ali to je samo čipka od agave, jedinstvena u našoj zemlji.²

Na otoku Hvaru, a prema tradiciji i na otoku Visu spominje se pletenje čipke od niti agave. N. Brück-Auffenberg našla je tu čipku početkom ovoga stoljeća u Hvaru i objavila fotografije te čipke upletene pletačim iglama. Prema podacima što je ona zabilježila ta se čipka još radila u tehnici uzlanja i kačkanja, a prema kazivanjima iz tog vremena počela se raditi negdje u drugoj polovici 19. stoljeća.³ Danas tu čipku rade koludrice hvarskog benediktinskog samostana, a prema njihovoj predaji one je rade oko sto do sto i dvadeset godina.

Pripremanje sirovine za ovaj rad vrlo je mukotrпно. Iz svježih listova agave odstrane se bodljike, skine se kožica i izvlače vlakna s kojih treba sastrugati mesnato tkivo. Vlakno se potom ispire u vodi i sapunici, suši se i kad je suho nohtima se sastruže ostatak mesnatog tkiva da bi se dobila potpuno čista nit. Niti su duge oko jednog metra i spajaju se na poseban način, što je važno kod izrade mrežice. Čipke se izrađuju u tri različite vrste. Jedna je ta da se iglicom na kartonu izbode osnovni uzorak i potom se iglom šiva čipka. Druga vrsta je da se iglom izradi mala sredina zvana "tenerifa", a uokolo isplete mrežica i na njoj ispuni uzorak provlačenjem niti. Ta mala sredina izrađena u tehnici šivanja nazvana "tenerifa" prema kazivanju ovih vrijednih čipkarica zove se zbog toga, što je prema predaji izrade čipke od agave došla s Kanarskih otoka.⁴ To su

2 I. Ostojić: *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. II, Split, 1964, str. 410-415.

3 N. Brück-Auffenberg: *Dalmatien und seine Volkskunst*, Wien, 1911, str. 31.

4 Na sličan način radi se i čipka na Kanarskim otocima zvana i "sunčana čipka", samo hvarske benediktinke rade mnogo finiju, precizniju i gušću čipku od one što se danas prodaje turistima na Kanarima. Tu je samo upotrebljen naziv, koji je zacijelo nekad netko donio u Hvar, jer je sličan način izrade postavljanjem osnovice na kartonu i potom šivanje, ali se po izradi, vještini i ukusu hvarskih benediktinki - čipkarica ne može usporediti. Zahvaljujem Časnim sestrama benediktinkama, koje su mi objasnile čitav

male po svom osnovnom obliku okrugle ukrasne čipke, a svaka je različita. Čipka od agave ne radi se po čvrsto ustaljenim uzorcima već je svaka od njih učinak mašte i spretnosti ruku pojedine čipkarice.

U samostanu se sačuvalo i nekoliko starijih uzoraka te čipke zacijelo izradene između dva rata, a posebno se ističe haljinica na lutki što predstavlja dijete Isusa izradena na način zvan "merlandese" to jest kačkanja preko tzv. viljuške. Prema nekim potankostima oko opreme ove lutke, mogli bi tu haljinicu od agave datirati negdje prvih godina ovog stoljeća, pa bi prema tome to bio i najstariji komad čipke od agave u Hvaru.

Nedavno je u jednom dijelu samostana uz glavni ulaz uz crkvu otvorena zbirka starih umjetničkih i upotrebnih predmeta što su ih benediktinke upotrebljavale u prošlosti. Uz više baroknih slika, crkvenog ruha i srebrnih crkvenih predmeta izloženo je staro kuhinjsko posuđe, razni alati između kojih se ističe onaj za zlatarski obrt, te raznovrsna veziva i uzorci prema kojima su se u samostanu izrađivali razni vezeni upotrebnih predmeti.⁵

LA FABBRIACAZIONE DEI PIZZI FATTI DALL'AGAVE NEL MONASTERO DELLE BENEDETTINE A HVAR

(Sommario)

L'uso del merlo nella città di Hvar è conosciuto dai fonti scritti già nel 16. secolo. I singoli frammenti della preziosa collezione nella cattedrale indicano pizzi dell'alto rinascimento e barocco. La tradizione della fabbricazione di merletti a Hvar fu curata dalle benedettine, nel loro monastero già da più di tre secoli. Le monache insegnarono quell'arte anche le ragazze di Hvar. Sullo scorcio del 19. sec. hanno cominciato con i pizzi dai fili d'agave, una pianta che, secondo una tradizione, arriva dalle isole Canarie. Le benedettine oggi fanno il pizzo in tecnica del cucire. La loro fabbricazione è molto fina e piena di fantasia, e i fili d'agave che cresce nel loro giardino, li lavorano da sole.

(Traduzione da Božidarka Šćerbe)

---

tok procesa nastanka čipke od agave.

- 5 Brojni uzorci različitih veziva što su izloženi u samostanskoj zbirci odaju ne samo vještinu ovih vrijednih žena već ukazuju i na njihovo porijeklo, jer su dolazile iz raznih krajeva naše zemlje. Svaka od njih njegovala je uz uobičajene uzorke i tradiciju svoga kraja. Zato bi trebalo potanko proučiti te razne uzorke i tehnike veza, jer se kroz njih prožima i građanska i seoska tradicija.